

pabilis, necesse est ut non solum externa sit, sed etiam interna, sine qua homo converti aut pie operari non posset.

11. *Respondetur ad testimonia sancti Augustini.* — Pelagius, præter gratiam exterius excitantem, soli libertati, sine alia ope Dei, consensum voluntatis et operationem tribuebat. — Patet ex sancto Augustino. — Superest ut ad testimonia Augustini respondeamus: non desunt autem qui ex illis locis colligant Pelagium non negasse veram gratiam excitantem interius mentem per divinam inspirationem, et illustrationem, sed dixisse illam gratiam communem esse tam his qui resistunt quam his qui consentiunt, et nullam majorem gratiam in his quam in illis agnovisse, et ideo Augustinum ab illo exigere, ut efficacem gratiam internam et operantem ipsum velle confiteretur, non quia sufficiens non etiam sit interna, sed quia, præter illam, alia major necessaria est ad operandum, quam Pelagius non admittebat. Sed imprimis etiamsi hoc verum esset, intelligendum esset de gratia cooperante, non de alia præveniente, ut infra ostendemus. Pelagius enim, præter illam qualemcumque gratiam mentem excitantem et illuminantem quam admittebat, consensum voluntatis, et operationem piam soli libertati sine alia Dei ope tribuebat, in quo graviter erravit; et ideo, licet de gratia excitante non male sensisset, potuisset ab Augustino urgeri ut cooperantem agnosceret. Deinde veritas est errasse Pelagium, etiam in excitante gratia, quia non ponebat illam per internam Spiritus Sancti inspirationem et operationem, sed solum quatenus per eos qui exterius plantant et rigant excitari potest, quod aperte docet Augustinus dicto lib. de Grat. Christi, cap. 3; et cum in 4, 5, 6 et 7, errorem Pelagii late explicasset, in 8 concludit: *Hinc itaque apparet hanc eum gratiam confiteri, qua demonstrat et revelat Deus quid agere debeamus, non qua donat atque adjuvat ut agamus, cum ad hoc potius valeat legis agnitio, si gratiæ desit opitulatio, ut fiat mandati prævaricatio; et per totum fere librum idem ostendit; præsertim in cap. 47 concludit, nullam gratiam vere adjuvantem ad voluntatem vel ad actionem admisisse; idemque habet lib. de Grat. et lib. arbitr., capit. 11, et lib. de Hæres. in 80, et aliis in locis, quæ supra lib. 1 notavimus.*

12. *Ei repugnat idem sanctus Augustinus.* — Aliter ergo respondeo, Augustinum absolute contendisse cum Pelagio, ut internam gratiam inspirantem admitteret, ut constat ex illis ver-

bis cap. 13 ejusdem libri: *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certe sic dicatur, ut altius et interius eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere, non solum per eos qui plantant et rigant extrinsecus, sed etiam per se ipsum.* Hanc ergo peculiarem gratiam internam et excitantem ac prævenientem negabat Pelagius, et pro hac pugnat Augustinus contra illum, et hanc dicit non tantum juvare posse, ut de sua gratia dicebat Pelagius, sed dare ipsum posse, quia non tantum ad facilius, sed simpliciter ut possimus salutaria opera facere, necessaria est; sicque dixit Augustinus, lib. 1 Retract., cap. 22, in potestate hominis esse mutare in melius voluntatem, sed illam potestatem nullam esse, nisi a Deo detur; et adjungit statim: *Præparatur voluntas a Domino, et eo modo dat potestatem;* unde hanc gratiam internam, etiam prævenientem, excitantem, ac præparantem voluntatem, solet Augustinus vocare generali nomine auxilii gratiæ, ut libro præcedenti notatum est, et similiter ex lib. 2 de Peccator. merit., cap. 17, ubi ait Deum juvare homines per suam excitantem gratiam, licet sæpe ipsi per libertatem suam non juventur; idemque sumitur ex dicto c. 47 de Grat. Christi, et ex Fulgentio de Incarnat. et Grat., c. 17.

13. *Quo modo gratia interna efficere dicatur in nobis velle, sperare, amare, etc., secundum Augustinum.* — Denique de hac interna gratia dicit Augustinus, in locis allegatis, efficere in nobis velle, sperare, amare, etc., non quia semper hæc in nobis efficaciter operetur, neque quia existimaverit nunquam dari, nisi quando hos effectus in nobis consequitur; non enim ignoravit Augustinus sæpe hominem excitari interius divino Spiritu, ipsum vero hominem proprio spiritu interdum deficere, ut ipsemet ait in Enchirid., cap. 54. Dicit ergo gratiam illam internam operari in nobis velle, vel quia ad hunc finem datur, et de se illum semper operatur; vel e converso, quia, quoties nos talia bona facimus, in virtute et efficacia talis gratiæ illa præstamus; voluit tamen Augustinus, in locis supra citatis, specialiter constringere Pelagium ut hanc gratiam confiteretur non solum de se effectricem bonæ voluntatis, sed etiam efficientem bonam voluntatem et actionem, quoties illa in homine invenitur, ut hoc modo integram vim gratiæ, ejusque necessitatem et efficacitatem contra Pelagium explicaret, expressiusque illi contradiceret, quatenus putabat gratiam dantem et efficientem in nobis ipsum velle esse

contrariam libertati; vel etiam ita locutus est Augustinus, ut Pelagium non tantum excitantem, seu prævenientem gratiam, sed etiam cooperantem, fateri compelleret, si re ipsa, et non tantum nomine vellet esse Christianus.

14. *Qui novit quod est faciendum, et non facit, ex sancto Augustino non didicit a Deo, scilicet practice ita judicando ut consentiat.* — Quocirca, cum in ultimis verbis ait Augustinus, eum qui novit quid sit faciendum, et non facit, non didicisse a Deo secundum gratiam, sed secundum legem, in verbo *didicit* cooperantem gratiam involvit. Nam fieri potest ut aliquis interius a Spiritu Sancto doceatur quid facere debeat, et quod per veram gratiam id facere suadeatur, et nihilominus non persuadeatur, neque disceat, utique practice et prudenter ita judicando, ut consentiat; sic enim intelligendum dictum a Christo: *Omnis qui a Patre audivit et didicit, venit ad me;* et ita verissimum est omnem illum qui ita docetur a Spiritu Sancto ut veniat, secundum gratiam a Spiritu Sancto didicisse: e converso autem non potest generaliter dici, eum, qui vocatus non venit, non secundum gratiam, sed secundum doctrinam externam vocatum esse, nam multi etiam secundum gratiam internam et sufficientem vocantur qui non veniunt; et ita Augustinus dixit primum, quia opportunum erat contra Pelagium: alterum autem in illis locis non negavit, et in aliis aperte docuit, ut declaratum et allegatum est. Est vero aliud testimonium Augustini, lib. de Prædest. Sanct., cap. 8, quod videri potest dictis contrarium; sed illud in cap. 5 commodius explicabimus.

CAPUT IV.

UTRUM AUXILIUM SUFFICIENS INTERNUM IN SOLA GRATIA EXCITANTE CONSISTAT, ET CUM ILLA CONVERTATUR, SEU IDEM OMNINO SIT.

1. *Opinio Neotericorum Theologorum affirmans.* — Probatur ex Tridentino et sancto Augustino. — Confirmatur duobus argumentis. — Aliqui ex modernis Theologis existimant divisionem gratiæ in sufficientem et efficacem, eandem esse cum divisione in gratiam excitantem et adjuvantem, ac subinde gratiam sufficientem eandem esse cum excitante, adjuvantem vero eandem cum efficaci; et e converso excitantem gratiam, per se spectatam, tantum esse sufficientem; adjuvantem vero semper esse efficacem. Funda-

mentum hujus sententiæ est, quia Concilium Tridentinum sufficienter divisit gratiam excitantem et adjuvantem; ergo sub illis membris comprehendit etiam gratiam sufficientem et efficacem, alias divisio ejus non fuisset sufficiens, neque totam divisi amplitudinem exhausisset: at vero gratia adjuvans semper est efficax, quia, ut Augustinus dicit: *Nemo juvatur, nisi qui aliquid sponte conatur,* ac proinde actu operatur, quod non fit sine gratia efficaci; ergo sufficiens solum pertinere potest ad gratiam excitantem. Confirmari hoc potest, quia gratia sufficiens est cui resisti potest; sed gratia excitans est hujusmodi, ut docuit Trident., sess. 6, can. 4; imo illi soli resisti potest, nam adjuvans semper est efficax: ergo sola gratia excitans est sufficiens; e converso gratia sufficiens in sola gratia excitante continetur. Confirmatur secundo, quia is, qui resistit gratiæ sufficienter excitanti, peccat si sit in materia præcepti, vel ei saltem imputatur si sit in materia consilii; ergo ex vi illius auxilii est sufficienter potens: ergo illud auxilium est sufficiens. Denique confirmatur, quia ante primum actum liberum, nec præcedit habitus, nec alia gratia quæ det posse, nisi gratia excitans; ergo illa sola sufficienter dat posse; ergo est auxilium sufficiens.

2. *Aliorum opinio asserentium gratiam sufficientem esse tantum intellectus illuminationem.* — Imo nonnulli moderni significant solum gratiam excitantem in intellectu receptam, ipsumque intellectum sufficienter illuminantem, esse gratiam simpliciter sufficientem, quod inde probant, quia illuminatio intellectus gratia excitans est, et illi facile resisti potest; ergo ad summum esse potest gratia sufficiens. Ut autem solum sufficiat non requirit motionem voluntatis, quia si motio gratiæ ad voluntatem perveniat, jam est efficax; ergo sufficiens gratia in solo intellectu consistit. Consequentia est clara, et antecedens probatur, quia si voluntas movetur a Deo, non potest non moveri; ergo non potest illa resistere; ergo jam gratia est efficax. Aliter (et fortasse apparentius) id suaderi potest, quia excitatio intellectus est etiam excitatio voluntatis; intellectus quidem formaliter, voluntatis autem objective; ergo in ratione gratiæ excitantis illa sufficit respectu utriusque potentiæ; nam si voluntas postea juvetur per adjuvantem gratiam, poterit operari sine alia excitatione; ergo illa sola gratia excitans in intellectu existens est simpliciter gratia sufficiens; nam

constituit hominem potentem in actu primo ad operandum, tam per intellectum quam per voluntatem.

3. *Status questionis.* — *Gratia sufficiens proxime duplex.* — Ut autem veram sententiam explicemus, supponimus quæstionem principaliter moveri de auxilio sufficienti proxime, nam remota sufficientia (ut dixi) per proportionem et habitudinem ad proximam declaranda est, ut hic etiam in fine capitis adnotabo. Item sufficientia proxima duplex esse potest: una simpliciter, quæ collective includit omnia auxilia necessaria ad opus; alia est secundum quid sufficiens, id est, ex parte unius vel alterius potentiae, sicut capite præcedenti dicebamus externam fidei vel poenitentiae prædicationem posse esse sufficientem in suo genere externæ propositionis objecti, licet simpliciter non sufficiat. Hic ergo de auxilio simpliciter et undique sufficienti tractamus; consequenter vero etiam auxilium sufficiens, quod est veluti pars alterius, explicabimus.

4. *Gratia proxime sufficiens requirit excitationem intellectus in eo receptam.* — *Probat assertio.* — *Gratia proxime sufficiens quæ.* — Dico ergo primo: auxilium proxime sufficiens imprimis requirit excitationem intellectus, actu a Deo immisam, et in ipso intellectu receptam. In hac assertionem omnes conveniunt, et est clarissima juxta principia fidei; quia excitatio, sine qua homo non potest supernaturaliter operari, est simpliciter necessaria ad auxilium sufficiens; sed sine excitatione intellectus non potest homo supernaturaliter operari; ergo illa excitatio est imprimis necessaria ad auxilium sufficiens; ergo ut tale auxilium sit proxime sufficiens, necessarium est ut talis excitatio sit actu immissa a Deo, et in intellectu hominis recepta. Major probata est late in cap. 2 et 3, et est nota ex definitione auxilii sufficientis, et ex effectu quasi formali ejus, qui est dare posse simpliciter. Minor etiam nota est, quia excitatio intellectus nihil aliud est quam illuminatio Spiritus Sancti, de qua Concilium Tridentinum et Arausicanum docent non posse homines, sine illa, sicut oportet ad salutem operari, vel est idem quod sancta cogitatio, de qua dixit Paulus: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, estque initium bonæ operationis, ut dicit Augustinus, de Prædest. sanct., cap. 2, et aliis locis sæpe citatis.* Hinc ergo nota est prima illatio, quod, sine gratia excitante intellectum, non potest intelligi auxilium sufficiens. Altera vero con-

sequentia, ex declaratione terminorum superiorum facta, probata relinquitur; quia tunc dicitur auxilium proxime sufficiens, quando constituit hominem in actu primo proxime potentem ad operandum; excitatio autem non potest constituere intrinsece et proxime potentem in actu primo, nisi sit immissa intellectui, eumque actu immutet; ergo hoc modo necessaria est ad auxilium proxime sufficiens; et hæc ratio idem probat de omni gratia excitante quæ ad actum necessaria fuerit, quia nisi jam sit in homine actu recepta, non constituit illum potentem in actu primo ad operandum, et consequenter talis homo non habebit auxilium proxime sufficiens, sed solum remote et in potentia, modo supra explicato, de quo modo habendi auxilium sufficiens infra latius dicemus.

5. *Gratia proxime sufficiens requirit etiam excitationem voluntatis eique inhærentem.* — *Probat assertio.* — *Ex Concilio Tridentino et Senonensi.* — Dico secundo: secundum legem ordinariam, auxilium proxime sufficiens includit etiam excitationem voluntatis ipsi immisam, eique inhærentem, et illam actu et formaliter immutantem. Hæc assertio præcipue probanda est ex dictis libro præcedenti, ubi ostendimus hanc gratiam esse ordinarie necessariam ante liberum consensum voluntatis. Nam hic probatum est auxilium sufficiens integrum includere auxilium necessarium ad opus, et, ut sit proxime sufficiens, supponere hæc prævenientia et excitantia auxilia ut homini collata; ergo in illis includitur excitatio voluntatis. Deinde hoc sentit Concilium Tridentinum, dicto cap. 5, sess. 6, dicens: *Ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, neque homo ipse nihil agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abjicere potest, ubi media illuminatione, quæ ad intellectum spectat, dicit Deum tangere cor, id est, voluntatem ipsam excitare per inspirationem, seu motionem aliquam in illa receptam.* Utrumque ergo requirit ad sufficientem gratiam; quod magis declaravit Concilium Senonense in decret. Fidei, c. 15, dicens: *Juxta sacram Scripturam extendimus liberum arbitrium, ut voluntas humana, misericordiae prævenientis auxilio suffulta, et interiori quodam et occulto secretioris inspirationis afflatu contacta, sese convertat in Deum, neque tamen tanta gratiæ necessitas libero præjudicat arbitrio, cum illa semper sit in promptu.*

6. *Item ex sancto Augustino et sancto Pros-*

pero. — Habet eandem doctrinam Augustinus, lib. 2. de Peccat. merit., cap. 17 et sequentibus, et lib. 2 contra duas epistolas Pelagian., cap. 9, quibus locis docet, sine præveniente gratia, quæ et illuminet intellectum, et præparet voluntatem, detque illi suavitatem in bene operando, non posse hominem bonum inchoare; ergo tota illa gratia excitans in sufficienti auxilio includi debet, ut det posse; fusius vero id docet et explicat Prosper, lib. 2 de Vocat. gent.; cap. 15, alias 3, docet gratiam sufficientem omnibus hominibus dari; in cap. autem 26, alias 9, exponit varios actus in quibus hæc gratia consistit, dicens: *Dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, et fidei affectionibus imbuendo;* paulo post subjungit: *Quæ opitulatio per innumeros modos, sive occultos, sive manifestos, omnibus adhibetur, et quod a multis refutatur, ipsorum est nequitia.* Utramque ergo excitationem, et intellectus, et voluntatis, requirunt Patres, secundum ordinarium modum justificandi homines, ut integrum sit auxilium quod ad credendum vel bene operandum datur. Quod autem illud non transcendat per se rationem sufficientis auxilii, manifestum est, quia potest sæpe non habere effectum: nam Concilium Tridentinum ait posse resisti vocationi includenti illuminationem et inspirationem, ac tactum cordis, loquiturque de potestate resistendi morali et ordinaria, quæ in actum reducitur; et Concilium Senonense hoc confirmat ex illo Actor. 7: *Vos Spiritui Sancto restitistis, quod verbum non potestatem tantum, sed actum probat: supponit autem illos habuisse utramque excitationem, et idem affirmat expresse Prosper.*

7. *Probat ratione.* — Et ratio est, quia tale auxilium neque voluntati necessitatem imponit, neque per se et præcise spectatum habet unde semper et infallibiliter voluntatem ad opus inducat aut determinet, quod in libro sequenti ex professo ostendendum est; nunc vero facile declaratur occurrendo primo et proprio fundamento secundæ sententiæ, quod in eo peccat, quod non distinguit in voluntate motum gratiæ excitantis a libero consensu; cum tamen motus gratiæ excitantis etiam in voluntate receptus realiter distinctus sit a consensu libero, ut constat ex libro præcedenti. Quantum vero ad illum motum excitantis gratiæ, verum est fieri non posse quin voluntas moveatur quando Deus talem motum inspirat, et similiter quoad eundem, ve-

rum est non posse voluntatem resistere, quin a Deo tangatur; et ideo motus ille non est liber, sed necessarius, et quasi motus primo primus, ut supra dixi. Potest autem voluntas illi resistere non consentiendo illi per liberum motum, quia nec ab illo necessitatur, neque per se habet connexionem cum illo, quia cum ille motus sit imperfectus respectu liberi consensus, non est unde illum per se habeat conjunctum, neque unde talem vim aut causalitatem, per se loquendo, recipiat.

8. *Gratia sufficiens proxima et integra debet non solum esse oblata ex parte Dei dantis, sed etiam esse actu data et recepta ab homine.* — *Probat assertio.* — Dico tertio: auxilium sufficiens integrum et proximum requirit ut omne auxilium præveniens, quod a solo Deo dandum est ex se, et ex sola ejus voluntate pendet, non solum sit oblatum ex parte Dei, sed etiam actu datum, et in homine receptum; hanc assertionem pono propter auctores prioris sententiæ, quia præter auxilia excitantia ponunt aliud præveniens, quod non putant esse necessarium ad auxilium sufficiens, vel quia inter adjuvantia auxilia illud enumeratur, et auxilium sufficiens ab adjuvantibus auxiliis omnino separent, vel quia censent tale esse illud auxilium præveniens, ut semper et per se sit efficax. Nos autem e converso probamus imprimis assertionem, quia nullum datur auxilium præveniens præter excitantia, ut in lib. 3 probatum est. Sed auxilium sufficiens actu includit omnia auxilia excitantia, ut ex præcedentibus assertionibus patet; ergo auxilium sufficiens omnia prævenientia necessario includit.

9. Deinde, data hypothesi quod detur tale auxilium præveniens ab excitantibus distinctum, probatur etiam assertio, quia auxilium sufficiens includit omnia auxilia necessaria ad operationem liberam, ut aliquo modo existentia in libera hominis potestate, ut in cap. 2 late probatum est: ergo etiam tale auxilium præveniens, si necessarium est ad opus, debet esse in potestate hominis, ut opus vel operis omissio homini libera sit: ergo tale auxilium præveniens datum est homini, ita ut in ipso sit actu receptum cum ipso excitante auxilio, ut per illud operetur si velit, et hoc est quod intendimus; vel est illi tantum oblatum ut illud possit habere si velit, et sic auxilium illud quod est actu receptum, nondum est proxime sufficiens ad illum actum, ad quem illud auxilium præveniens dicitur esse necessarium, sed tantum remote, quia si tale